

EXPRESSIONISME

van Matisse tot Newman
over abstractie en expressie in de schilderkunst

1900 - 50: te zien als de geschiedenis van radicale vernieuwingen ~ tradition of the new

- Begon al eerder (realisme, (post-)impressionisme → zie cursus impressionisme)
- Wordt nu *avant-garde* genoemd – speurtocht naar radicale vernieuwingen:
 - o van stijl
 - o van voorstelling
- velen eerst traditioneel opgeleid, schilderden dus eerst stillevens, landschappen, allegorieën enz., maar werden het wel moe ... zelfs academische schilders!
- pioniers: Matisse, Picasso, Mondriaan → deformatie vooral stijl
- surrealisten: Ernst, Dali, Ray → verbeelding vooral voorstelling
- theorieën over expressie en abstractie

[Expressionisme - Wikipedia](#)

[expressionisme \(Betekenis/definitie van\) - Encyclopedie](#)

EXPRESSIE

- herkenbaar bij Matisse, Picasso
- schilderen (en kregen n.a.v. Herfstsalon van 1905 de naam *Fauvisten* maar werd later 1910 'expressionisten'):
 - o zowel schaduwen als lichten met heldere kleuren, die vaak niet overeenkwamen met de werkelijkheid, maar wel bruisende en spontane uitdrukking geeft
 - o verder schetsmatig en sterke deformatie

[Afbeeldingen van matisse vrouw met hoed](#)
[Fauvisme kt300 - Kubisme](#)
[Vrouw met een hoed | Henri Matisse - Huis - Paintingiant Art](#) verkoop!
- Verheugd kleurgebruik en vereenvoudiging vond vrij vlotte verspreiding naar Duitsland bij *Der Blaue Reiter* (Kandinsky, Marc, Macke, e.a. - München) en *Die Brücke* (Kirchner, Heckel, - Berlijn) en ook in Engeland en Scandinavië;
- Toch zou Picasso (wonderkind!) Matisse stilaan aan invloed overtroeven ...
- Picasso gaat met Braque de toer op van het kubisme (NIEUW: offert perspectief voor de 1e keer op!): nu kon afbeelden op plat vlak en nu kon men geometrische vormen opbouwen zonder problematische achtergrond

[Afbeeldingen van picasso ambroise vollard](#)
[Ambroise Vollard kb106 - Kubisme](#)
- [Pablo Picasso - Wikipédia](#)
[Les Demoiselles d'Avignon - Wikipedia](#)
Gaf bij Braque (zelf een avant-gardiste) een schokeffect
[MoMA | The Collection | Pablo Picasso. Les Demoiselles d'Avignon ...](#)
- Volgende op kubisme geënte nieuwe stromingen:
 - o Constructivistisch (geometrisch) Malevitsj
 - o De Stijl Mondriaan
 - o Futurisme Boccioni

Umberto Boccioni - Wikipedia op naam en dan afbeeldingen
Afbeeldingen van *umberto boccioni unique forms of continuity*
boccioni the noise on the street
Umberto Boccioni: **Forme uniche della continuità nello spazio ...**
Unique **Forms** of Continuity in Space - Wikipedia, the free ...

Kazimir *Malevitsj* - Wikipedia
Suprematisme - Wikipedia gevoel stuurt techniek aan / Malevitsj
https://www.google.be/?gws_rd=ssl#q=malevich+houthakker
[Malevich - De Houthakker.indd - Start with ART](#)

Kunstuur over Malevich op 5 okt. jl.: zie <http://www.uitzendinggemist.nl/afleveringen/1372856>

Begrip expressie:

- academisch: wat men levens‘echt’ ziet aan gebaren, bewegingen, gezichtsuitdrukkingen, dus geen persoonlijke gevoelens wel deze van de figuren op het schilderij
- plat vlak bedekt met kleuren (Denis), dus afbeelding?? Het begrip expressie wordt problematisch
- Picasso: onacademisch, vrij, á la Gauguin
- Matisse: expressie toont zich in de het geheel van lijnen, kleuren, compositie, vorm die een eigen verhaal scheppen (daarom nog niet verhalend) en via het ordenen ervan de gevoelens van de kunstenaar weergeven
- kortom: het vanzelfsprekende, verleidelijke, anekdotische en dus gemakkelijk verteerbare afbeeldingen ↔ visuele uitdaging (publiek dwingen tot eigen creativiteit), wat ruig en stroef; daarom veel niet-westerse kunst
- ik teken niet meer een vrouw in al haar charmes, stelt Braque, ik vertolk een subjectieve indruk, en dat gevoel wordt kunst ...
- kortom: het gaat hier om een nieuwe vorm van schoonheid die niet uitgaat van de werkelijkheid en/of de natuur maar haar uitdrukking zoekt via abstracte vormelementen (lijn, volume enz.)

ABSTRACTIE

- herkenbaar bij Kandinsky, Mondriaan, El Lissitzky, Pollock

begrip abstractie:

- benaming *figuratieve* kunst pas gewoonte v.a. 1900, want nu ook voorstellingsloze kunst, vandaar onderscheid in *abstracte* kunst, alhoewel op de keeper beschouwd elke afbeelding abstract is! Is er een scherpe grens te trekken? Overgang
- illusie, imitatie
- geen verwijzing (meer) naar zichtbare, concrete werkelijkheid
- vanuit traditie van concrete afbeeldingen evolutie naar abstracte compositielijnen en vervolgens ook wegzuiveren van het motief: niet meer nodig om tot expressie te komen, zelfs integendeel en zo uiteindelijk het (haast volledig) verdwijnen van afbeeldingen om te komen tot het EFFECT, dus vormen en kleuren en daarin wat lijnen, compositie, textuur ...

- dit leidde dan weer naar nieuwe beeldtaal en dito theorieën:
 - systematiseren van kleuren en vormen met de overtuiging dat een bepaalde combinatie specifieke gevoelens oproept (discussie: dat is uiteraard relatief!)
 - koppelen aan geometrische stijl om zodoende associatie met exactheid en meetbaarheid; El Lissitzky
 - via formules en theorieën (exacte wetenschappen) richting metafysica
 - vanuit theosofie natuurwetenschappen verklaren: trillingen ~ emoties ~kleuren enz. Kandinsky
 -
- Muziek, althans instrumentaal, bij uitstek abstract; vaak verwijzingen
- Kandinsky → muzikaal verband: kleur – vorm is de toets; oog – hamer, ziel – klavier en de kunstenaar is de hand, die door de toets doelmatig de menselijke ziel in vibratie brengt uit *Über das Geistige in der Kunst* (1912);
- Ook invloed vanuit volkskunst: bonte kleuren, naïeve tekeningen, - Kandinsky
- Arabesk in oosters textiel inspireerde Matisse's La dance.

[De dans - Wikipedia](#)

Afbeeldingen van **matisse la danse**

- harmonie en orde in functie van gevoelsuiting
- en dat met eenvoudige middelen
- lijnen dansen van vitale levensvreugde
- kleuren gloeien van opwinding en extase
- wel relatief gezien synesthesie

Afbeeldingen van *matisse la musique*

Le bonheur de vivre - Wikipedia, the free encyclopedia

Henri Matisse Biography, Art, and Analysis of Works / The Art Story

- Veel belang wordt gehecht aan de geest die evolueert naar een steeds hoger niveau; dergelijke spiritualiteit van de 20^e was gericht tegen het vermeende toenemend zielloos materialisme van de 19^e ;

[Afbeeldingen van kandinsky allerheiligen](#)

[Lyrisches - Wikipedia](#) en zo naar van Beuningen

[kandinsky abstractie e.a. Blauwe Reiters](#)

[Afbeeldingen van kandinsky lyrisches- Afbeeldingen melden](#)

[Afbeeldingen van mondriaan avond de rode boom - Afbeeldingen melden](#)

Groeiproces van *De rode boom* naar *De grijze boom* (1908) en zo

Bloeiende appelboom (1912) en v.a. 1915 geometrie met rogebl;

[Afbeeldingen van piet mondriaan tableau nr 1](#) te veel, alles!

https://www.google.be/?gws_rd=ssl#q=victory+boogie+woogie+piet+mondriaan of [Victory Boogie Woogie - Wikipedia](#)

[Piet Mondriaan - Wikipedia](#) ruime info

- Wou naar diepste essentie, tijdloos, eenheid en harmonie en ontbond volledig de vormen tot de elementaire: dus destructie en geheel abstract
- Kleurvakken vangen in lijnen en omgekeerd: voorkomt dominantie (theosofie)
- Dus: plat vlak en primaire kleuren (rogebl) met zwart en wit

EXPRESSIEVE BEELDEN:

[Surrealisme - Wikipedia](#)

[Cursus Kunstgeschiedenis Moniek Darge - Logos Foundation](#)

Breton komt in 1924 met zijn *Manifeste du surréalisme*; hij streefde naar een betere wereld en dat zou kunnen door vaste betekenissen van objecten, woorden, afbeeldingen, gebeurtenissen op losse schroeven te zetten. Maatschappelijke conventies konden aangetast worden door ze te hervormen. Ze zochten naar onverwachte combinaties zoals die in dromen en/of in het gevoelsleven voorkomen. Het onbewuste, en vooral het erotische, werd gecultiveerd in het kielzog van de droomtheorieën van Freud (1856-1939). Het resultaat is vaak vreemde beelden die zich blijkbaar aan de gebruikelijke begripsvermogens onttrekken en tegelijk toch iets zinnigs te vertellen hebben. Duidelijke tegenreactie op constructivisme, De Stijl en Bauhaus e.a. (legden eerder nadruk op autonomie van het kunstwerk)

- Interesse in onconventionele technieken (om de verbeelding te prikkelen)
- Vaak toevalselement
- Irrationele spanningen
- Psychoanalytische invloeden beletten eenduidige (en zelfs meerduidige) interpretatie

Bekende schilders:

- Max Ernst
- Joan Miro
- Salvator Dali
- René Magritte
- Man Ray
- Pollock en abstract-expressionisme: zoeken in persoonlijk gevoelswereld gezien traditionele symbolen hun zeggingskracht verloren hadden
-

Man Ray (1890-1976)

- richt in 1918 mede de New-Yorkse dadabeweging op
- richt mede het surrealisme op in 1924

Man Ray, Gerestaureerde Venus en vervolgbeelden; zie ook afbeeldingen

- variant op damescorset
- sado-masochisme
- speels, mysterieus, kuis, erotisch
-

google man ray dora maar, dan afbeeldingen

Max Ernst

-
- Decalcomanie
- Nogal wat ambivalente gevoelens
- Twee gekende vrouwen1
- Nogal wat freudiaans ...

[Max Ernst - Wikipedia](#)

google Max Ernst het aankleden van de bruid, dan afbeeldingen
Afbeeldingen van het kleden van de bruid 1940 van max ernst

Pollock (1912-1956)

- druipschilderijen / drip paintings → Jack the Dripper! Lees AD p.80, 113;
- Dript horizontaal, op de grond (ook in Oosten); lokt veel kritiek en schokkend; maar Pollock gaat er van uit dat *elk tijdperk zijn eigen technieken ontwikkelt!*
- Zo min mogelijk bewust; -OH en drugs? Alhoewel ook meerdere bewuste stadia;
- Geen centrum en toch harmonie ...
- Dripping refereert naar vooroudercultus: ritueel zandtekeningen indianen
- Action painting: schilderattitude volledig veranderen: geen ezel, noch penselen of spieramen; een ander schildergebaar ...
- automatismen én toeval gezien niet-precies technieken en spontaan druipen en samenvloeien verfsubstanties;
- witte tekens: betekenis? En titel??? Cfr. Jung, *Psychologie und Alchemie*, 1944
- niet zo maar: erg kritisch (cfr. Ray en Ernst); het schildergebaar;
- wil verder gaan als surrealisten (persoonlijke gevoelswereld) en publiek meer aanspreken en aldus richting abstract-expressionisme:
 - o zelfexpressie, niet concreet herkenbaar
 - o Amerikaans identiteit (er zijn geen collectieve idealen en dus ook geen traditionele symbolen), dus nieuwe heroïek propageren
 - o Dus zoeken naar andere (abstracte) symbolen die het grote publiek kunnen aanspreken, bv. monochrome kleurvlakken Barnett Newman, later Klein
 - o Willem de Koning, Mark Rothko, Newman, Clifford Still e.a.

Afbeeldingen van pollock alchemy en kijk hoe hij dript!
Collection Online | *Jackson Pollock. Alchemy. 1947 - Guggenheim*

Constantin Brâncuși - Wikipedia, the free encyclopedia cilinder, bol, kegel ~ Cézanne
"There are idiots who define my work as abstract; yet what they call abstract is what is most realistic. What is real is not the appearance, but the idea, the essence of things."

Sculptural Ensemble of Constantin Brâncuși at Târgu Jiu - Wikipe
Afbeeldingen van Sculptural Ensemble of Constantin Brâncuși_

https://www.google.be/?gws_rd=ssl#q=cezanne+mont+saint+victoire

[Mont Sainte-Victoire \(Paul Cézanne\) - Wikipedia](#)

Great Works: The Uncertainty of the Poet, 1913 (106 x 94cm) Giorgio ...
Afbeeldingen van chirico uncertainty of the poet ...

Mendelsohn Erich (1887-1953)
Erich Mendelsohn - Wikipedia

Beschrijving toren:

- Vorm mens
- Vorm schip
- A.h.w. geboetseerd
- Organisch
- Expressionistisch
- Functie i.v.m. relativiteitstheorie (1911) van Einstein
- Lukt antroposofische inspiratie uit ...
-

[Einsteintoren - Wikipedia](#)

[Einstein Tower - Wikipedia, the free encyclopedia](#)

[Astrophys. Inst. Potsdam - Einsteinturm - AIP](#)

toelichting kunst

[Antroposofie - Wikipedia](#)

[Theosofie - Wikipedia](#)

Dali (1904-1989)

- Typering én vermoedelijk om publiciteitsredenen: grootheidswaan, redder schilderkunst, Catalaan, gehaaid, bombastisch, obsessies incl. seks, coprofaag, (macho)sadistisch woekerende geest, angst voor vrouwelijke genitaliën, hallucinaties, gehecht moederskindje, extravagant, agressief, extreme gekte, snob, paranoïde, gevoel voor dramatiek en humor, kortom: *enfant terrible* van de kunst;
- 1929 kennismaking en 1934 huwelijk met 10 jaar oudere Gala (1894-1982), zijn muze; na haar dood daalt de kunstproductie van Dali erg opvallend;
- Ook dichte muzerrelatie met [Amanda Lear - Wikipedia](#) en [Amanda Lear - Wikipedia, the free encyclopedia](#)
- Werkte alleszins met dromen, dus erg Freudiaans gericht, en hanteerde ook als trompe-l'oeil het fotorealisme;
- Was een goede netwerkopbouwer, mede dank zij Gala;
- Nogal moeite met de Breton en de surrealistische groep: Dali beweerde de enige professionele surrealist te zijn! konden hem echter niet missen: Dali was een tentoonstellinglokker!
- Was a-politiek (kunst moet zich niet bezig houden met politiek) en had dan wat moeite met het wat linkserichte surrealisme; wel heeft de politiek hem geïnspireerd tot bepaalde werken maar dan ging het niet om de politiek an sich; leverde niettemin veel kritiek van de surrealisten, met Breton op kop

[Salvador Dalí - Wikipedia](#)

[De volharding der herinnering - Wikipedia](#)

Smeltende horloges: harde voorwerpen voorstellen in zachte versie

[Meisje Uit De Ampurdan - Olieverfschilderijen - Artisoo.com](#) Gala

[The Great Masturbator - Wikipedia, the free encyclopedia](#) 1929

[Lezing over Salvador Dalí - Kunstuitleen Gouda Regio](#) 31 (visie), 32 Hitler

[da cortona](#) en dan CTRL-F dali en je kunt surfen op velerlei kunstwerken

[Gala Dalí - Wikipedia](#)

- Musea v.a. 1500-1600 en v.a. 19^e huidig circuit beeldende kunst (galeries, biënnales enz.)
- Voor- en nadelen voor de kunstenaar m.a.w. beperkingen
- Hoe ontsnappen aan het reservaat? Afhankelijke van de context (O-W!)
- Het begrip 'kunst' opnieuw in vraag

1. DE KUNST TOT WERELD VERKLAARD

- kunst = schildering erg eigentijds en in musea = reservaat
- en wat met beeldhouw 'kunst' van Griekse Oudheid?
- Musea toevluchtsoord na WO-II
- Maar vóór 16^e eeuw werd kunst 'verbruikt': kerken, raadhuisen, straat
- Daarna ondergebracht in paleizen e.a.
- *Altes Museum* van Berlijn (Schinkel, 1823) eerste Europees museum
- Daarna volgden er velen om de Eeuwige Schoonheid te bewaren ...
- Museum werd ontmoetingsplaats kunst ↔ publiek, een soort neutrale zone en de kunstenaar redelijk veilig en beschermd
- Daarnaast toch nog veel relatief makkelijker publieke opdrachten
- Ofte: brave kunst buiten en stoute kunst in de expositiezalen
- Niet steeds in de smaak van avant-garde: wel winst individuele vrijheid maar verlies aan betrokkenheid
- Graag ook overname van de door conservatieven bezette openbare ruimte
- In hoeverre wachtte de maatschappij op die nieuwlichters?

2. MONUMENT IN EEN NIEUWE SAMENLEVING

Context

- Rusland 1917: avant-garde
- Rusland 1934: socialistisch realisme tot Kunst van de Partij; avant-garde ± vergeten;

Model voor een monument voor de 3^e internationale 1920, de zgn. Tatlins toren

- Dus nooit 400m in staal en glas gebouwd, gebleven op 5m hout e.a.
- Mega project
- Dynamiek v.u. ruggegraat en spiraalvormige mantel
- Daarin om hun as draaiende ruimtes:
 - Onderste: vergadering C.P.; omwenteling 1 jaar
 - Piramide: verg. uitvoerende organen; omwenteling 1 maand
 - Bovenste: krant en facilitaire ruimtes; omwenteling: elke 24u
 - Halve bol: projectie en antenne
- *Beweging* blijktbaar sleutelbegrip voor Tatlin: mens wordt in beweging gehouden en gebombardeerd met info
- Spiraal staat voor de uitdrukking van onze geest = nieuwe tijdperk en nieuwe maatschappij

- Getuigt van vertrouwen in techniek en eert de ingenieurs: scheppers van een nieuwe samenleving (dus zeker geen nadruk op kunst zoals het Westen wel deed!)
 - Associaties: Eiffeltoren, toren van Babel
 - Interpretatie John Milner: symboliek astrologisch
 - Prototypes of: hoe ging het verder met dit monument/visie
- [Vladimir Tatlin - Wikipedia](#)
[Tatlin's Tower - Wikipedia, the free encyclopedia](#)
[Afbeeldingen van tatlin tower](#)

3. MONUMENT IN EEN MAATSCHAPPIJ DIE ALLES AL HEEFT

- Dali en de grap van het Geheim Broodgenootschap!
- Surrealistisch uitgangspunt: tegen de gevestigde orde en bevrijding van de tirannie van het gezond verstand
- Oldenbrug (1929) en zijn reeks *Proposed Colossal Monument*:
 - o Werkwijze: alledaagse voorwerpen grotesk vergroot komen terecht in alledaagse stedelijke omgeving, aldus: komisch maar tegelijk ietwat verontrustend: wat is hier aan de hand, wat wordt hier bedoeld?
 - o Bedoeling / visie: sportief knipoog naar consumptiemaatschappij vgl. Rusland: opbouw nieuwe samenleving en Dali: verstoren mentale orde

[Claes Oldenburg - Wikipedia](#)
[Afbeeldingen van oldenburg lipstick ascending on caterpillar](#)
[Afbeeldingen van oldenburg flying pins](#)
[Flying Pins - Claes Oldenburg & Coosje van Bruggen](#) statement artists

[Flying Pins - Wikipedia](#)

- 2000 in opdracht van ...
- symboliek/ verwijzing:
 - ontwikkeling agglomeratie
 - herinnering gloeilamp
 - zoektocht wetenschap en geluk
 - zoektocht leven en fortuna

[Afbeeldingen van oldenburg spitzhacke](#)
[Spitzhacke - Claes Oldenburg & Coosje van Bruggen](#) >>> statement artists

[Afbeeldingen van claes oldenburg schroefboog](#)
[De Schroefboog van Claes Oldenburg | ARTtube](#) filmpje 1'30 ++

- Niet voor dagelijks gebruik
- Alsof 'elegant' flauwgevallen: normale functie kan alleen door mens vervormd
- Vakmanschap!
- Bedoeling als brug over de Maas in R'dam: bleef maquette ...-brug

- Nu afgemeten op museum: in Bodon-vleugel mus. BvB en later buiten (1984)
- 1976: stamvader en prototypes
- Symbool van hardwerkende R'dammer

4. MONUMENTEN IN HET LANDSCHAP

- Behoefte kunstenaars om nog verder van de musea cq. stedelijke omgeving zich te manifesteren met grootschalige objecten en ingrepen in het landschap, de zgn. *Land Art* met vaak archaische associaties en werken vaak als uitkijkposten
- 1971, *Sonsbeek buiten de perken* over heel NL verspreid; soms verwaarlozing nadien soms herstel;
-

[Observatorium Robert Morris - Wikipedia](#)
[Afbeeldingen van morris observatorium](#)

- geïnspireerd op Stonehenge vgs. USA prehistorische 'mounds'
- twee concentrische cirkels liggend in drooggelegd polderlandschap
- heeft veel pre-industriële astronomische associaties
- Morris wijst praktisch astronomisch gebruik af, dus geen moderne druïden aub!; eerder nadruk op de 'tijd' maar nog meer aan de vormgeving van de ruimte

[Afbeeldingen van marinus boezem gothic growing project](#)

[de Groene Kathedraal - Buitenbeeldinbeeld](#) veel relevant overzicht

- 1987: 174 populieren gepland volgens plattegrond kathedraal van Reims
- Zal ritme van natuur volgen: na 20-tal jaren afsterven en elk jaar de seizoenencyclus: is gemarkeerd in zonsopgang per seizoen cfr. Tatlins toren.
-

5. KUNST OP LOCATIE (in situ)

- op afgelegen plaatsen: intrigerend wegens vele redenen
- medewerking van instanties, eigenaars die er vaak graag op inspelen ...
- op de trek naar buiten wordt ook ingespeeld door musea ...
- en er is plaats: oude verdedigingswerken, voormalige fabrieksterreinen e.a.

[Rudi van de Wint - Wikipedia](#)

[Afbeeldingen van rudi van de wint de nollen](#) cfr. 17.14

[Afbeeldingen van richard long a line in the himalayas](#)

'A Line in the Himalayas', Richard Long | Tate goed beeld

[Afbeeldingen van robert smithson spiral hill broken circle](#)

[Broken Circle and Spiral Hill - Wikipedia](#)

6. EEN VERRUIMD KUNSTBEGRIJF: JOSEPH BEUYS (1921-1986)

- Museum bleef relevant, maar niet alleen doorslaggevend
- Hierin *Aktionen*: actie-ruimten; soort performances, langdurig, trance-achtig
- Tegenstanders vonden hem een poseur, onnozele idealist, utopist, charlatan of genie, sjamaan ... veel moeite met zijn bezwerende uitspraken [Sjamanisme - Wikipedia](#)
- Ligt in de ontwikkelingslijn Duchamp → Warhol → Beuys; naast Picasso, Dali, Mondriaan de meest invloedrijkste kunstenaars van de 20^e?
- Het verleden, herinneringen komen (symbolisch) vaak in zijn werken voort
- Viseert polariteit tussen *Westmensch* (ratio) vs *Ostmensch* (intuïtie) resp. isolatie vs gemeenschap
- Aldus: *Jeder Mensch einer Künstler* = verruimd kunstbegrip ofte: kunst is vragen stellen, discussie opwerpen, in dialoog; erfenis van zijn fluxus-tijd: leven, arbeid is kunst; gaat verder als Duchamp: plaatst urinoir in museum = kunst ↔ opm. Beuys: urinoir is door een ander gewoon mens gemaakt, dus: leven is kunst, kunst is leven ofte: herwaardering van arbeid en zo verzoening met de natuur ~ecologische ramp!
- Richt als goeroe-achtig leerkracht partijen op met als doel geestelijke mondigheid van de mens die politiek/politici overbodig maken ~ Hannah Arendt
- Erg idealistisch ingesteld; wereldverbeteraar; sociale kunst
- Werk is vaak ondoorgrondelijk spiritualistisch, transcendent: heilstaat
- Kunstvisie kadert in het kosmisch systeem en heeft religieuze dimensie: zendingsdrang m.a.w. eerder monologen dan debat
- Enorm tentoonstellingscircuit: *Documenta* – Kassel, eigen *Büro* e.a.
- 1943 (23jr) als piloot neergeschoten en komt terecht bij nomadische Tartaren; overleeft dank zij vilt en vet (zacht-warm vs hard-koud): wordt leidmotiv (draagt altijd vilthoed) in zijn oeuvre én cultuurschok.
- 1947: naar kunstacademie: valt tegen maar ontmoet de mythisch gerichte beeldhouwer Ewald Mataré [Ewald Mataré - Wikipedia, the free en...](#) dier mythe
- 1961: professor kunstacademie Düsseldorf: benoemd vanuit zijn ideeën en als groot didacticus/spreker; was tegen *numerous clausus*; charismatisch
- Uitgangspunten – visies:
- Hoe sprong te maken naar 21e eeuw?
- Kunst is de enige revolutionaire kracht
- Denken is een kunstwerk
- Op politiek vlak erg wazig, wel hebben oude ideologieën afgedaan

[Joseph Beuys - Wikipedia, the free encyclopedia](#)
[Afbeeldingen van beuys ground](#)

Grond Grund gründen

- Vier piramidale elementen
- Elk 5 koperplaten in houtenconstructie; symbool getal 5
- Relatie metaal-hout: tast, zien; verder Cu-draad

- Kantoormeubelen erbij en luidspreker
- *Aufruf zur Alternative* n.a.v. verkiezingsacties
- Enigszins anarchistische opstelling én bureaumeubelen
- Conclusie: positieve transformatie en spirituele kracht

Toelichting performance *Coyote* 1974 Galerie René Block (filmpje via afbeeldingen)

[Joseph Beuys: Coyote - Thames & H...](#)

[American Beuys](#) artikel Levi-Strauss

Toelichting performance *Hoe men een dode haas de kunst uitlegt* 1965 zelfs een dode haas heeft meer intuïtie dan een mens; geënt op ideeëngoed van de antroposoof Steiner (1861-1925)

[How to Explain Pictures to a Dead Hare - Wikip...](#)

[Why Joseph Beuys and his dead hare li...](#)

7. DE WERELD TOT KUNST VERKLAARD

lage status ...

- Naast Beuys nog andere kunstenaars die de mythe van het zgn. verheven kunstenaarschap doorbraken, zoals:
 - Tatlin: is product van hypocriete bourgeoismaatschappij
 - Millares: toch weer dramatisering: scheppingsdaad is zelfmoord en daarna wedergeboorte (Hegel, Nietzsche)
 - Pietro Manzoni (1933-1963) ironie op de opgeblazenheid van kunstenaarschap, o.m. door museumdirecteuren en kunsthandel, en aldus uitspraak: *er valt niets te zeggen, het enige waar het op aankomt, is zijn, is leven*. Cfr. Voltaire in *Candide* eindigend: *il faut cultiver son jardin* ... maar we moeten ons tuintje doen. En Heidegger.

[Afbeeldingen van manzoni socle du monde](#) e.a. w.o. *Merda d'artista*;

[\(Gringoflash — Socle du Monde](#) alleen socle (aantal richtingen)

[Piero Manzoni - Wikipedia, the free encyclopedia](#) waarin Arte Povera, Conceptualisme

8. DE WITTE KUBUS

hoge status ...

- een aantal kunstenaars (na 1980) wenst helemaal niet mee te gaan met pt. 7
- kiezen voor de bevochten kunstenaarsplaats in de maatschappij in musea, galleries, documenta's, biënnales enz. (vooral bij Amerikaanse kunstenaars)
- én de financiële en succesrijke (glamour) kant: bespelen media
- Jeff Koons (1955), Damien Hirst (1965), Andy Warhol, Julian Schnabel e.a.
- Werken zijn vaak eenvoudiger dan de ideeën die er aan ten grondslag liggen; heeft ook vandoen omdat ze vaak kunst met kitsch verbinden
- Koons: Kan dit nog kunst zijn?

- Verwantschap met design, lonkend naar kitsch? Post-humaan ...
- Heeft oog voor de verschillende klassen: voor lagere klassen cq. held van de middenklasse gebruikt hij graag namaak: geeft gevoel van veiligheid want ook: *being baptized in the mainstream, to be baptized in banality* ... vals sentiment en wansmaak wordt verfijnd genoeg!
- Bedrijf van 125 mensen; kunst wordt pure strategie?
- Artist provocateur, horrorkunstenaar: anything-goes principe (pm)
- Glanzend gecultiveerde kitsch; manipuleert kunstwereld
- Exploiteert product: haast massanarcose

[Jeff Koons - Wikipedia on Ask.com](#)

[Jeff Koons: Split Rocker: - Gagosian ...](#)

kunstwerk in opbouw

[Jeff Koons's Split-Rocker Rocks Rockefeller Ce...](#)

filmpje toelichting van Koons

[\(Jeff Koons's Split-Rocker Rocks Rockefeller Ce...\)](#)

vaasvariante enz.!

[Perfect Jeff Koons Is Perfect \(As Jeff Koo...](#)

overzichtstentoonstelling / geladen!

[Damien Hirst - Wikipedia](#)

[DAMIEN HIRST'S DEATH DRIVE: - UQ eSpace](#)

pittig relevant artikel

“There [are] four important things in life: religion, love, art and science,” the artist has said. “At their best, they’re all just tools to help you find a path through the darkness. None of them really work that well, but they help. Of them all, science seems to be the one right now. Like religion, it provides the glimmer of hope that maybe it will be all right in the end...”

[Andy Warhol - Wikipedia](#) business artist

- Andere argumenten: kunst heeft iets (maar wat precies) te bieden en is blijkbaar onontbeerlijk voor een gezonde maatschappij ...
- Brian O’Doherty *Inside the White Cube* 1976: problematiseert de afhankelijkheid van de kunstenaar en zijn esthetiek met de verwachtingen/eisen van musea en galeries en spreekt van een esthetische ontsmettingskamer ...

[Inside the White Cube: The Ideology of the Gal...](#)

[Brian O'Doherty - Wikipedia on Ask.com](#)

9. KUNSTENAAR ‘IN DE STREKEN DER ONGELOVIGEN’

- uit de witte kubus dan wel te midden van de ‘ongelovigen’ = verstaan kunst minder goed cq. staan er niet zo vanzelfsprekend voor open
- kunstenaar als behoeder van archaïsche wijsheid: idealiseren?
 - o Beuys: Ostmensche sjamanen én politiek
 - o 1989 Magiciens de la Terre / Parijs – Centre Pompidou
 - Veel niet-westerse kunstenaars

- Durham doorprijkt sjamaan-idee
 - [La Malinche - - M HKA Ensembles](#)
 - [Jimmie Durham - Wikipedia, the free e...](#)
- Comeback historische avant-garde 1960 (Tatlin, De Stijl, Buhaus) maar wel andere maatschappij dan interbellum m.a.w. soft vs hard
- 1989: val Berlijnse muur en Fukuyama: The end of history maar is intussen toch vertrouwen kwijt in de neo-liberale democratie en de plaats van de kunst
- Niet zo bij Adrian Piper [Adrian Piper - Wikipedia, the free en...](#) : uit haar vrees voor de alles doordringende invloed van (anonieme en onherkenbaar want geen zichtbare bovenbaas) *multinationals*: recupereren symbolen, beelden, waarden en zelf de kunstenaarspraktijk én hebben geld, macht, media = controle ofte sussen via de media de weg naar het betere leven ... in slaap
- Maar toch: creatieve industrie sinds de jaren 1990: concurrentie op de belevingswaardenmarkt en hierbij kunst en economische cultuur ten dienste van duurzaamheid ... ongewenst gebruik of opwaardering?

10. OP ZOEK NAAR ANKERPUNTEN

- Probleemstelling: hoe te overleven buiten het reservaat (museum): keuze
 - In de greep van de macht ↔ guerrillakunstenaars
 - Consumptiemaatschappij ↔ wereldverbeteraars
 - Technisch enorm ↔ gereedschapskist welvoorzien
 - Toentertijd futuristen gewoon machine ↔ nu meer inzicht
 - Vormgeving wereldbeeld in handen ↔ waarom niet meedoen?
-
- Bioloog Rupert Sheldrake morfogenetische resonantie en holisme in de werkelijkheid [Rupert Sheldrake - Wikipedia](#)
- Bioloog Waddington [C. H. Waddington - Wikipedia on Ask.com](#) ziet een (ondergeschikte) taak voor de kunst in de wetenschap, maar toch wel een taak!
- NWO subsidieert een interdisciplinair onderzoeksprogramma CO-OPS *Transformaties in kunst en cultuur*. M.n. medialisering, commercialisering en technologisering. Gaat verder dan Waadington want: én én!
- Onderzoeken ook vragen van Fukuyama en Adrian Piper. [Francis Fukuyama - Wikipedia](#)

11. COMMUNITY ART EN PARTICIPATIE

- In E sinds de jaren 1980, in NL veel later
- François Matarasso [François Matarasso | Regular Marvels](#)
- Ook in [toelichting programma congres immaterieel erfgoed 2012](#) en graffiti (Eindhoven)
- Taak community artist betreft structurele ondersteuning en empoweren van de creativiteit van een gemeenschap die hierbij sociaal en cultureel meer cohesie krijgt
- Niet vrijblijvend: de kunst moet 'power' zijn, geen kitsch

- Amateurkunst en cultuurparticipatie á la Beuys! Doen is de regel. Daarom nogal aandacht voor beweging: podiumkusten, dans, zang
-
- Internetkunstenaar: do-it-yourself-kunst; criteria cq. weg met auteursrecht?

12. HOE VERTEL IK HET DE MENSEN

- Als je je als kunstenaar wilt verzetten tegen de ‘machtige’ maatschappij, dus staand buiten het reservaat, dan vergt dat enorm veel studie, verdieping enz. wil je dat ook het publiek je volgt dan zal het publiek toch een of andere uitleg moeten krijgen, via teksten bv.: programmaboekjes, toelichtingen, inleidingen op kunstactiviteiten, media
- Niet vanzelfsprekend, ja zelfs best moeilijk
-
- Alternatief 2008 Arnhem: alvorens kunstwerken in het park te plaatsen eerst de kunstwerken via een processie voorstellen aan het publiek!
-
- Conclusie: musea hebben het best lastig: enerzijds reservaatverplichting om erfgoed en kwetsbare kunst te bewaren en tegelijk moeten de deuren open, liefst in de straat!
- Voorstellen: 1. publiek kan in depots kijken over de ruggen heen van restaurateurs, onderzoekers, kunstenaars en 2. Gebruik maken van elektronische interactieve media en weg met saaie tekstborden?

DE STROMINGEN VOORBIJ. Kunst vanaf 1970 le 18

Inleiding

1. Ordenen en benoemen: stijlen en stromingen
Stijlen in de 19^e en 20^e eeuw
2. Avant-garde en neo-avant-garde, modernisme en postmodernisme
Het einde van de stromingen
3. Kunst in situ
4. Nieuwe media
Fotografie
Film
Video / tv
Body-art
Performance
Kunstenarsboek
5. Appropriation
Ready-made
Pop art
Signeren
6. Kunstenaarschap
De zakelijke kunstenaar
De autobiografische kunstenaar
L'art pour l'art en geëngageerde kunst
7. Tot besluit

UITWERKING:

1. ORDENEN EN BENOEMEN: STIJLEN EN STROMINGEN

https://www.google.be/?gws_rd=ssl#q=ad+reinhardt+how+to+look+at+art 18.1

2. AVANT-GARDE EN NEO-AVANT-GARDE, MODERNISME EN POSTMODERNISME

<http://blog.technart.fr/2007/08/christo-mur-de-barils-de-petrole/> 18.4

https://www.google.be/search?q=walter+de+maria+lightning+field&rlz=1C2ASUT_enBE526

[BE526&biw=989&bih=587&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEWjm7dvp0KHPAhXrB8AKHY04CSUQ_AUIBigB](https://www.google.be/search?q=BE526&biw=989&bih=587&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEWjm7dvp0KHPAhXrB8AKHY04CSUQ_AUIBigB) 18.5

<https://www.theguardian.com/artanddesign/jonathanjonesblog/2013/jul/29/walter-de-maria-art-lightning> toelichting

3. KUNST IN SITU

Afbeeldingen van daan van golden hortus botanicus 18.8

Chambres d'amis

https://www.google.be/search?q=joseph+kosuth+chambre+d%27amis&rlz=1C2ASUT_enBE526BE526&biw=989&bih=587&tbm=isch&imgil=p9L7uJC0UQKc3M%253A%253BrvjSJ3TF8Zv4gM%253Bhttp%25253A%25252F%25252Fdreher.netzliteratur.net%25252F3_Konzeptkunst_Kosuth.html&source=iu&pf=m&fir=p9L7uJC0UQKc3M%253A%252CrvjSJ3TF8Zv4gM%252C_&usg=__YSUiDMAJ2_tWjjm0TMuvU1yWtP0%3D&ved=0ahUKEwiWybf-o6HPAhVLJ8AKHQT9COsQyjcIJw&ei=GOviV5bdO8vOgAaE-qPYDg#imgrc=QhHD93ruqSVTLM%3A 18.9

https://www.google.be/search?q=eliasson+olafur+weather+project&rlz=1C2ASUT_enBE526BE526&biw=1366&bih=638&tbm=isch&source=lnms&sa=X&ved=0ahUKEWj4kY-_66DPAhXrCsAKHSneAwEQ_AUICCgB&dpr=1 afbeeldingen eliasson 18.10

https://nl.wikipedia.org/wiki/Olafur_Eliasson wiki 18.10 NL

https://en.wikipedia.org/wiki/Olafur_Eliasson wiki 18.10 E en toelichting *Weather Proj.*

4. NIEUWE MEDIA

[Job Koelewijn - Cinema on Wheels - YouTube](https://www.youtube.com/watch?v=JobKoelewijn-Cinema-on-Wheels)

https://www.google.be/search?q=koelewijn+job+cinema&rlz=1C2ASUT_enBE526BE526&biw=989&bih=587&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEWjA1prypKHPAhXmK8AKHWgYAPEQ_AUIBigB&dpr=1 18.11a-b

https://www.google.be/search?q=marina+abramovic&rlz=1C2ASUT_enBE526BE526&biw=989&bih=587&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEWjZze676DPAhXoD8AKHa7JCXUQ_AUIBigB 18.14 afbeeldingen

https://www.google.be/search?q=marina+abramovic&rlz=1C2ASUT_enBE526BE526&biw=989&bih=587&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEWjZze676DPAhXoD8AKHa7JCXUQ_AUIBigB#tbm=isch&q=marina+abramovic+thomas+lips 18.14 ()

<http://www.li-ma.nl/site/catalogue/art/marina-abramovic/thomas-lips-1975/7215#> toel. 5-gr

<http://pastexhibitions.guggenheim.org/abramovic/> progr. Guggenheim!

<http://www.thegroundmag.com/marina-abramovic-an-interview-with/> E

<http://www.telegraph.co.uk/culture/art/art-features/8609085/Marina-Abramovic-It-takes-strong-willpower-to-do-what-I-do.html> op botten? Prijs

<http://quotesgram.com/marina-abramovic-quotes/> stellingen

<https://www.youtube.com/watch?v=ZPGqsRx8KAs> rituals of capitalism

<https://vimeo.com/46238615> rites of passage: politiek en opleiding 18.19

Afbeeldingen van nan goldin nan one month 18.20 geweld, macht

https://www.google.be/search?q=jeff+wall+dead+troops+talk&rlz=1C2ASUT_enBE526BE526&biw=989&bih=587&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwi5i5Lpp6HPAhVICAKHQIzCVAQ_AUIBigB schijnfoto's oorlog e.a. 18.21

5. APPROPRIATION

https://www.google.be/search?q=magritte+paintings&rlz=1C2ASUT_enBE526BE526&biw=989&bih=587&tbm=isch&source=lnms&sa=X&ved=0ahUKEwj_1LHT7KDPAhVLLcAKHV1aCWkQ_AUIBigB&dpr=1 afbeeldingen magritte

Afbeeldingen van duchamp urinoir 18.22

Afbeeldingen van sherrie levine fountain after duchamp 18.26

6. KUNSTENAARSCHAP

Afbeeldingen van louise bourgeois why have you run so far away 18.32

Afbeeldingen van marlene dumas waiting 18.33

https://www.google.be/search?q=anselm+kiefer&rlz=1C2ASUT_enBE526BE526&biw=989&bih=587&source=lnms&tbm=isch&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwj4ldaK76DPAhUqIsAKHeM5Bx0Q_AUIBigB 18.34

Matisse	kleur				
Mondriaan	platte vlak				
Pollock	drippings				
Munch	angst	sexualiteit	dood	nerveus	literair
Dali	huiveringwekkende fantasie/hallucinaties/visioenen	freudiaans			provocaties
Duchamp	anti-kunst				
Bacon	afgrijzende sensatie				
Lichtenstein	rasters				
Malevich	suprematisme				
Escher	grafiek				
Haring	speels				
De Kooning	vluchtigheid				
Klee	en muziek				
Warhol	commercie en sterallure				